

15.06.2023

Iwona Woźniak

Teatry niezbędne. Działalność amatorskich zespołów teatralnych na Górnym Śląsku po transformacji ustrojowej

STRESZCZENIE

Celem rozprawy pt. *Teatry niezbędne. Działalność amatorskich zespołów teatralnych na Górnym Śląsku po transformacji ustrojowej*, jest opis i analiza twórczej aktywności wielopokoleniowych grup, zorientowanych na podtrzymanie śląskiej tożsamości i budowanie lokalnych wspólnot. Interesują mnie różne aspekty pracy zespołów powstałych na tym terenie lub reaktywujących się w ciągu ostatnich trzydziestu lat, przede wszystkim ich artystyczny, a także kulturotwórczy potencjał. W swych badaniach staram się odpowiedzieć na pytanie: co decyduje o tym, że uprawiany przez zespoły amatorskie teatr określić można mianem teatru niezbędnego. Wskazuję zatem funkcje, jakie realizują twórcy i członkowie grup, tryb i formy ich działania. Szczegółowy opis poprzedzam wyjaśnieniem podstawowych kategorii, takich jak teatr amatorski, ludowy, teatr historii lokalnych i teatr rdzenny, wartych doprecyzowania, aby nie tylko zespoły usytuować w szerszym kontekście teatralnym społecznym i kulturowym, ale też dookreślić specyfikę ich pracy. Działające aktualnie na Górnym Śląsku teatry amatorskie kontynuują bogate tradycje, które przedstawiam, przywołując historię ruchu amatorskiego na ziemiach polskich ze szczególnym uwzględnieniem śląskiej perspektywy. Staram się wskazać, jak zmieniająca się sytuacja polityczno-społeczna Górnego Śląska na przestrzeni ostatnich dwustu lat ważyła na kierunku rozwoju zespołów i ich roli w kształtowaniu się śląskiej

tożsamości. To pozwala mi w kolejnej części skoncentrować się na tym właśnie aspekcie. Opisując w niej i analizując działalność współczesnych, amatorskich teatrów wielopokoleniowych staram się określić ich społeczną istotność, która wiąże się nie tylko z działaniami włączającymi członków lokalnej wspólnoty w budowanie dobrostanu wspólnoty, ale także na ściśle z tym związane performowanie śląskiej tożsamości. Wyróżnikiem twórczości prezentowanych zespołów są bowiem podejmowane w spektaklach problemy mieszkańców Śląska, związane między innymi z ich identyfikacją jako grupy etnicznej przez wieki kolonizowanej, zabiegającej o poszanowanie śląskiego języka i chroniącej pamięć o dawnych obyczajach i obrzędach. To w moim przekonaniu pozwala określić te teatry jako teatry indygenne, rdzenne.

Uzasadniam moją tezę w niekonwencjonalny sposób. W II części rozprawy wykorzystuję w tym celu opis własnej praktyki artystycznej, w której wykorzystałam metody entoteatru i etnodramy. Na przykładzie pracy nad dwoma spektaklami *Kopidol* i *Szac* stworzonymi wspólnie z Teatrem Naumionym, będącym jednym z zespołów amatorskich, które w części I scharakteryzowałam, staram się pokazać jak rozumiemy performowanie śląskości w teatralnym działaniu, na czym naszym (moim i zespołu) zdaniem polega twórcze eksplorowanie rdzennej, rodzimej tradycji, folkloru i historii poprzez powtórzenie w „teraz”, upamiętniające „kiedyś” a jednak zorientowane na przyszłość „dla młodszych pokoleń”. Uznaję bowiem, że praktyka artystyczna jest dopełnieniem mojej praktyki badawczej. Dodatkowym efektem pracy na styku sztuki i nauki jest zaprezentowane w III części pracy archiwum. Umieściłam w nim kronikę działalności teatrów z Suszca, Bierunia, Ornontowic, Rydułtów i Chorzowa, wybranych z uwagi na ich długoletnią pracę i jej charakter: indygeny, amatorski, ludowy i społeczny. Każdy z wymienionych zespołów ma w archiwum osobny dział, w którym zawarłam informacje o obecnym składzie zespołu, jego portfolio artystyczne i fragmenty scenariuszy granych sztuk. To ponad sto spektakli, kilkadziesiąt tekstów dramatycznych, kilkaset **ARTYSTÓW**, którzy z własnej woli uprawiają teatr i w taki sposób opowiadają o „swoim domu”, o Śląsku i śląskiej tożsamości. To eksperci od języka/ gwary śląskiej, obrzędów, rytuałów, których wiedza, doświadczenie są wykorzystywane w tworzonych spektaklach, decydują o ich specyfice.

Archiwum uznaję za komplementarną część rozprawy, zgromadzone w nim materiały źródłowe, nigdy wcześniej nie publikowane, stanowią świadectwo ważnej, a nie dość docenianej i niestety ulotnej pracy amatorskich grup teatralnych na Górnym Śląsku.

SŁOWA KLUCZOWE: teatr amatorski, teatr indygeny, teatr ludowy, teatr indygeny, język śląski, amator, kultura śląska, tożsamość, lokalność, nie-ludscy bohaterowie, etnodrama, etnoteatr,